

Miljöministeriet i Finland

29 april 2016

ÖVERSÄTTNING

Miljöministeriet, begäran om utlåtande YM1/500/2016, 2016-01-15

UPPDATERANDE INVENTERING AV NATIONELLT VÄRDEFULLA LANDSKAPSOMRÅDEN

Finska miljöministeriet har begärt om utlåtande om uppdateringsinventering av nationellt värdefulla landskapsområden. Finsk-svenska gränsälvscommissionen tackar miljöministeriet för förlängd tid att lämna yttrandet och ska enligt gränsöverenskommelsens syfte *att fästa särskild vikt vid natuvård, kulturmiljövård och miljöskydd* (2§, 2. b) lyfta fram de landskapsområden som befinner sig i nära anslutning till riksgränsen med möjligen gränsöverskridande egenskaper. Till dessa hör inventerade områdena *Eteläisen Tornionlaakson maisemat, Aavasaksan maisemat, liton palsasuomaisema och Käsivarren suurtunturien maisemat* (150, 151, 165, 164).

I inventeringsmaterialet konstateras att Tornedalen utgör en särpräglad kulturell enhet som skiljer sig från andra delar av Västra Lapland ovanpå Norra Österbotten (på finska Perä-Pohjola). Av de mest viktiga drag hör tätt gränsöverskridande växelverkan. Kärnan av landskapet är Torne älv med dess delvis långsträcka utsikter. Tornedalen är enhetligt kulturellt område oavsett riksgränsen där vyer över gränsen är väsentliga.

Kommissionen vill framhålla i detta sammanhang att områdena på svenska sidan i anslutning till det utpekade nationellt värdefulla landskapsområdet hör till *Norrbottens kulturhistoriskt värdefulla miljöer* i Övertorneå och Haparanda. Motiv till urval lyder:

*Övertorneå: Området i Torne älvadal är komplext och innehåller ett välbevarat odlingslandskap med tusenåriga anor, välbevarade bystrukturer, gårdsgroper och byggnader. Övertorneå kyrka från 1730-talet ligger i en väl sammanhållen kyrkomiljö med klockstapel och kyrkogård med rötter i 1600-talet. Allt detta sammantaget ger Torne älvadal ett högt kulturhistoriskt värde.*¹⁾

*Haparanda: Torne älvadal är en mångskiftande kulturmiljö med välbevarad jordbruksbebyggelse och bystruktur på några av länets bördigaste jordbruksslätter. Här finns en bevarad pata och bebyggelse knuten till fisket vilket visar på den viktiga kopplingen mellan fisket och jordbruket. Denna komplexitet och överskådlighet ger miljön ett högt kulturhistoriskt värde.*²⁾

Torne älv ingår även i Natura 2000 nätverk. Ovannämnda områdena är riksintressen för både kulturmiljövård (nr 15) och naturvård och skyddas därmed av miljöbalken. Kulturhistoriskt värdefulla område på svensk sida sträcker sig från Svanstein (mittemot finska Turtola) ändå till söder till närhet av Haparanda kommuncentrum, och således omfattar denna sträcka på svensk sida även området mittemot Aavasaksa (dvs. båda inventeringsområdena 160 och 161).

Beskrivningen om områdets särpreger på den svenska sidan är delvis ganska likartad med den beskrivningen som finns i den finska landskapsinventeringen. De utpekade områdena innehåller likartade kulturhistoriska värden som sträcker sig över nationgränsen.

Dessutom utpekas Könkämä älvs fjällägenheter Kummavuopio, Keinovuopio (Geainovuohppi), Saarikoski, Naimakka och Siikavuopio som kulturmiljöer i Kiruna kommun som delar i Norrbottens kulturhistoriskt värdefulla miljöer. De befinner sig i området mellan Kelottijärvi och Peeravaara längs gränsälven Könkämäeno på finsk sida. Även Kätkesuando i Pajala kommun är utpekad som kulturmiljö.^{3, 4)}

liten palsasuoaisema/litto palsamyrt (165) i Enontekis ca 10 kilometer norr om Ropinsalmi är en av de viktigaste palsamyrtarna i Lapland. Myrmarkerna har haft en väsentlig del av de nordligaste näringarna som fortsätter än i denna dag. Myren ligger i anslutning till gränsälven Könkämäeno och utgör en särskilt markerande nordligt myrlandskap vid riksgränsen.

Käsivarren suurtunturien alue (164) i nordligaste Enontekis är i finskt sammanhang ett unikt område och naturmiljö som omfattar mångfaldig historia, kultur och näringar, och som samtidigt utgör den nordligaste delen inom Torne älvs internationella vattendistrikt.

Gränsälvscommissionen kan konstatera att den nya landskapsinventeringen innehåller tydlig sammanfattning av de kulturella och landskapsvärden inom i materialet utpekade områden. Inventering bör användas som underlag i frågor som rör sig i kultur- och landskapsvärden i finska Tornedalen. Samma information kan nyttjas även på svensk sida som information om älvdalens särprägel och gränsöverskridande, delade kulturhistoriska värden.

Tornedalen är landskaps- och kulturmässigt sett en enhet och commissionen vill framhäva den gränsöverskridande aspekten i landskapsbild och kulturmiljöer längs Torne-, Muonio- och Könkämä älvar.

Timo Jokelainen
ordförande

Johan Antti
viceordförande

Virve Sallialmi
sekreterare

Referenser:

- 1) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kulturmiljoprogram%20%C3%96vertorne%C3%A5.pdf>
- 2) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kulturmiljoprogram%20Haparanda.pdf>
- 3) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kiruna%20rattelse%2020120206.pdf>
- 4) <http://www.lansstyrelsen.se/norrboten/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/om%20lansstyrelsen/Kulturmiljoprogram%20Pajala.pdf>